

Elke rundveehouder kan ermee te maken krijgen: ziekten in de veestapel. Maar hoe herken je ze op tijd? Hoe behandel en voorkom je ze? In deze serie duiken we in veelvoorkomende ziekten bij runderen. Praktische inzichten voor een gezonde veestapel.

onderwerp

1. salmonella	4. mycoplasma	7. para-tbc
2. bvd	5. leptospirose	8. neospora
3. ibr	6. mannheimia	

Runderen aanvoeren?

Voer geen leptospirose mee aan

Dankzij jarenlange bestrijding bij runderen komt leptospirose nog maar zelden voor in Nederland, maar opletten blijft belangrijk. Er duiken nog altijd nieuwe besmettingen op. Insleep heeft grote gevolgen, maar is te voorkomen.

TEKST QUINTEN DEN HERTOOG

Leptospirose bij het rund is een ziekte die in Nederland grotendeels onder controle is, maar nog steeds aandacht vraagt. Het is een zoönose, een ziekte die van dier op mens kan overgaan. Voornamelijk melkers liepen vroeger risico, maar dankzij het gezamenlijke werk van rundveehouders komt leptospirose in Nederland weinig voor. Toch duiken er af en toe nieuwe gevallen op bij zowel melk- als vleesvee. Sinds 2019 is er een stijging in het aantal uitbraken, vooral door meer aanvoer van vee vanaf bedrijven die niet leptospirosvrij zijn of uit het buitenland.

Ander type dan bij ratten

Leptospirose wordt veroorzaakt door de bacterie *Leptospira* spp., waarvan meer dan 200 varianten bestaan. Bij runderen gaat het vooral om *Leptospira hardjo*. 'Dat is niet dezelfde bacterie als die de ziekte van Weil veroorzaakt', benadrukt Royal GD-dierenarts Katrien van den Brink. 'Daar is vaak verwarring over. Die kan worden overgedragen via besmette ratten, maar leptospirose bij runderen is een ander type.'

Leptospirose verspreidt zich vooral van rund naar rund en soms naar mensen. De besmetting gebeurt direct via besmette urine, vruchtwater of sperma of indirect via besmet water en voer. Plast een besmette koe op de roosters, dan kan de besmette urine opspatten en zo in de slijmvliezen van oog, neus of mond van een ander rund of een mens terechtkomen. Hier dringt de bacterie actief door in het lichaam en nestelt zich vervolgens in de

nieren of voortplantingsorganen. Maar ook als besmette urine in een drinkbak terechtkomt, kan een rund dat daaruit drinkt, besmet raken.

Leptospirose kan zorgen voor een verminderde vruchtbaarheid, onvruchtbaarheid, verwerpen, mastitis, een plotselinge daling van de melkgift en een verhoogd celgetal. 'Niet alle runderen worden ziek en krijgen symptomen, maar eenmaal besmet, kan een rund de bacterie langdurig uitscheiden. Het lichaam ruimt de bacterie niet vanzelf op, waardoor de bacterie jarenlang tot levenslang aanwezig kan blijven', legt de dierenarts uit.

Hoewel de term 'melkerskoorts' misschien anders doet vermoeden, verspreidt de bacterie zich in principe niet via melk. 'In de melkput is het warm, er is een hoge luchtvochtigheid, koeien plassen en de bacterie komt terecht in aerosolen, kleine vloeistofdeeltjes die in de lucht zweven. Een melker ademt de aerosolen in en kan zo besmet raken', licht Van den Brink toe. 'Het is echt een ziekte die vooral bij melkers voorkwam, omdat ze zo direct in aanraking kwamen met urine. Ze kregen last van hoofdpijn, spierpijn, hoge koorts tot longproblemen en nierfalen. Daarom de naam melkerskoorts.' Maar niet alleen melkers, ook slachthuismedewerkers – vooral in Australië en Nieuw-Zeeland – zijn een bekende risicogroep. Evenals degenen die helpen bij de verlossing van een besmette koe.

In de jaren tachtig kwam leptospirose op rundveebedrijven veel voor. Uit een prevalentiestudie uit 1989 bleek dat in Noord-Nederland wel 60 tot 100 procent van de bedrijven positief was. 'Er waren toen veel veehouders die zelf ziek werden en zelfs op de ic-afdeling van het ziekenhuis belandden', blikt de dierenarts terug.

Unieke positie met bestrijdingsprogramma

Eind jaren tachtig werd daarom een landelijk bestrijdingsprogramma opgezet. Veel melkveehouders deden daaraan mee. In 2005 werden melkleverende bedrijven vanuit de zuivelfabrieken verplicht om een vrije status te hebben en deel te nemen aan het programma. Dat beleid wierp vruchten af: in de jaren negentig daalde het aantal besmettingen sterk en vandaag de dag komt leptospirose bij runderen in Nederland nog maar af en toe voor. Van den Brink: 'In Europa hebben we een unieke

positie met het leptospirosevrij-programma in de Nederlandse rundveesector. Wel zien we sinds 2019 een opflakking van het aantal besmettingen bij melkvee, doordat melkveehouders meer vee zijn gaan aanvoeren. Zo zijn er nu zo'n vijf tot tien uitbraken per jaar, terwijl het er in de jaren daarvoor slechts één of hooguit twee per jaar waren.'

Niet-melkleverende bedrijven hoeven niet verplicht mee te doen met het bestrijdingsprogramma, maar een deel van de vleesveehouders sluit vrijwillig aan. Ongeveer 25 tot 30 procent van de niet-melkleverende bedrijven neemt deel. Volgens de dierenarts lift de vleesveepopulatie sowieso mee op het succes van het verplichte melkveeprogramma, waardoor ook bij deze diercategorie het aantal uitbraken met leptospirose daalde. In 2013 had 0,8 procent van de niet-melkleverende bedrijven in Nederland een aanwijzing voor een besmetting met leptospirose, blijkt uit cijfers van GD.

Actieve infectie is een grote klap

Controle op leptospirose gebeurt vanuit het programma via drie keer per jaar tankmelkonderzoek bij melkvee en bloedtappen van runderen aan de slachtlijn bij vleesvee. Controle vindt ook plaats bij de aanvoer van runderen van niet-vrije bedrijven en via bloedonderzoek bij verwerpers. Wordt er een actieve infectie gevonden, dan worden niet enkel de koeien met een positieve uitslag behandeld, maar alle runderen op het bedrijf.

'Pas vier weken na infectie met de bacterie kun je antistoffen aantonen in het bloed van de koe. Behandel je alleen de positief geteste koeien, dan loop je achter de feiten aan', legt Van den Brink uit. Er is een koppelbehandeling met een heel hoge dosering antibioticum nodig om de bacterie een halt toe te roepen. Het gevolg daarvan is een wettelijke wachttijd voor de levering van melk. Ook moet het hele bedrijf grondig worden schoongemaakt. Een drinkbak moet geen reservoir voor de bacterie blijven. 'Het is dus heel heftig: onderzoekskosten, behandelkosten, het afvoeren van de melk, het schoonmaken van het bedrijf. Het is echt een grote klap', stelt de dierenarts.

Aanvoer risico nummer één

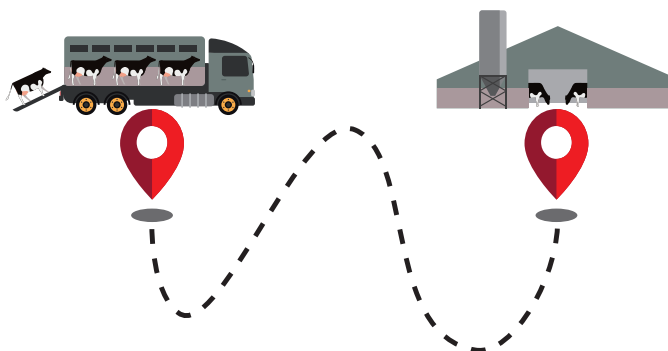
Voorkomen is beter dan genezen. Aanvoer is risico nummer één. 'Zorg dat je weet wat je binnenhaalt. Er zijn in Nederland veel vrije bedrijven, dus voer bij voorkeur daarvan aan', adviseert Van den Brink. Wil je toch aanvoeren van een bedrijf met een niet-vrije status of uit het buitenland? Dan is het volgens de dierenarts belangrijk om de dieren vooraf te screenen. 'Vraag aan de handelaar om de dieren te testen. Vraag wel specifiek om de Elisa-test. In het buitenland worden nog weleens andere testen gebruikt dan in Nederland. Die testen tonen soms tot maar zes maanden na de infectie antistoffen aan, terwijl een koe veel langer tot zelfs levenslang geïnfecteerd kan zijn. Een dier lijkt dan vrij, maar is dat niet', geeft ze mee.

Screenen is een goede eerste zet, maar 100 procent risico uitsluiten bestaat niet. De dieren kunnen ook een infectie oplopen tijdens het transport. Van den Brink pleit dan ook voor het in quarantaine plaatsen van nieuwe dieren. 'Plaats ze afgezonderd van de rest van de dieren,

Dierenarts Katrien van den Brink: 'Aanvoer vanaf niet-vrije bedrijven geeft het grootste risico op insleep'

het liefst in een aparte stal en tap bloed bij aankomst. Houd ze hier vier weken apart en test ze nog een keer, want dan pak je ook een eventuele besmetting tijdens het transport mee. Antistoffen tegen leptospira kunnen echt pas na vier weken worden aangetoond.' Doordat de bacterie vrij instabiel is, is de kans op verspreiding via kleding en materialen klein, maar om ook het risico op de verspreiding van andere infectieziekten te voorkomen, raadt de dierenarts aan om algemene hygiënemaatregelen te nemen. 'Door alert te zijn en maatregelen te nemen bewaak je niet alleen de afwezigheid van een zoönotische ziekte, maar voorkom je ook veel schade aan je dieren en aan jezelf. Het lage aantal besmettingen hebben veehouders echt te danken aan hun eigen inspanningen. Laten we dat zo houden', aldus Van den Brink. |

Beperk het **risico** bij aanvoer

Voor transport

- Beperk de aanvoer van runderen, vooral van runderen van meerdere herkomstbedrijven.
- Stel duidelijke eisen aan de aangevoerde dieren.
- Vergelijk diergezondheidsstatussen of vraag een certificaat op.
- Informeer naar de gezondheids- en vaccinatiegeschiedenis, individuele en bedrijfsdiagnostiek.
- Bezoek het herkomstbedrijf en beoordeel de gezondheid, klauwen en algemene indruk.
- Laat de runderen testen op infectieziekten zoals bvd, ibv en leptospirose.

Tijdens transport

- Vervoer de runderen rechtstreeks in een schone, ontsmette veewagen.

Na aanvoer

- Plaats de aangevoerde runderen minimaal vier weken in quarantaine.
- Test ze bij aankomst en na de quarantaine opnieuw op infectieziekten.